

Karel Havlíček Borovský

zemřel 29. června 1856 u věku 35 let.

(z č. 13.)

Karel Havlíček vyjma první leta po své smrti nepřestal býti od vzdělaného národa co nejvrouceněji zpomínán. Byl a bývá od r. 1860 tak často citován, že lze o něm říci, co řečeno bylo o biblii: Kdyby se spisy jeho stratily, daly by se složitě citát. Z našich národních křesitelů Havlíček je nejpopulárnější. Osvětlova destrukce jeho Zelenku národ přijal za svou, zasazena mu deska na rodný dům v Borově, postaven mu náhrobek na olšanském hřbitově, sbudován mu pomník v Kutné Hoře, ba dosta. lo se mu — u nás je to vzácnost — jakéhos takého vydání Vybraných spisů. Přes to můžeme říci, že sláva Havlíčkova teprve roste, čím více jej poznáváme.

Víme všichni, že jméno Havlíčkovo, ať kdekoliv před lidem, třeba jen mimochodem vysloveno, vždycky způsobuje hluboké vzrušení. Než neušlo pozorovateli, že Havlíček v tom obecném mínění má místo jednostranné, úzké, necelé; že i denní politikové říkají o něm přestavu, nechtějí říci křivou, ale jistě kusou a chudou. Z pravidla vidí se v Havlíčkovi pouze vzor českého novináře a poctivého bojovníka za národ, jenž dle hesla svého:

Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádce nebudu!

za své přesvědčení trpěl a pronásledován podléhl, takže se stal mučedníkem naší mladé svobody.

Ano, je to Havlíček. Tak význam jeho také určuje Fr. Palacký, mluvě hlavně o mocném jeho působení na politické vzdělání lidu a o daru jeho: o všech velkých otázkách životních pojednávat tak populárně, jako důkladně v jádrně, jasné i obecnému lidu srozumitelné řeči. Ano takový byl Havlíček. Ale není to Havlíček celý. Havlíček už před tím, nežli nastoupil novinářskou dráhu, vykonal zajisté veliké dílo literární jako spisovatel a kritik. Na tento význam jeho právě náš list od deseti let ukazoval, žádaje, aby se Havlíčkovi dostalo spravedlivého ocenění jako spisovatelé-beletristé a kritikové. Je to známkou podivných ještě pořád literárních poměrů našich, že Havlíček v liberálních knihách školských i mimoškolských bývá ignorován. Za to, že byl politicky protivivládní a proticírkevní byl Bachem poslán do vyhnanství; a na tom patrně není dost, má žít ještě i teď u vyhnanství literární, nežná pořádk od naší dospívající mládeže jako spisovatel. Kolk již vyšlo generací z našich středních škol, které nikdy neslyšely mezi českými spisovateli jmenovat Havlíčka Borovského! A mimo školu? Řekne se: máme vůbec málo monografií o svých duchovních vůdčích a slavných mužích. Ovšem, ale máme přec již monografií i o Siloradu Patřkově, jen Havlíčkovi se vyhýbali naši literární historikové z povolání.

A přece Havlíček, kdyby se ani nebyl stal žurnalistou, kdyby byl ještě předčasněji zemřel (třeba na prahu r. 1848), již tou svou literární činností předchozí v letech 1845—1847 je největším našim spisovatelem na konci doby předřeznové. Kdyby z duševní dílny své nic víc nebyl zůstavil potomstvu, než co r. 1870 Svatobor vydal, stačilo by to, aby Havlíček měl velké místo v našem písemnictví krásném. Protože činnost jeho byla epochální. Epochu v literatuře tvořivší mužové, kteří přinášejí do ní nové myšlenky a nové směry, kteří staré směry odstraňují, kteří své okolí a vrstevníky obrozují, kteří zasívají nové semeno do lidských mozků i srdcí. Havlíček není jen žurnalista, nýbrž i reformátor literární.

"Ať jen já tam budu (v Praze), — aliboval Havlíček z Moskvy 3. května 1843 — uvidíte, že zavodu docela nový styl v našich vlasteneckých spisech a záležitostech." A skutečně zavodil. Svazek jeho nepolitických prací (Svatoborovo vydání) znamená literární revoluci. Havlíček jako beletrista, překladatel a kritik jest nejpřevodnějším duchem našeho písemnictví v desetiletí 1845 až 1855. Jako beletrista je nejryzejším českým humoristou a satirikem, jako překladatel ukázoval k pramenům slovanským, jako neohrožený kritik potíral sentimentální a pláčivý směr předřeznový. Havlíček až posud je naše nejčestější a nejsovaznější hlava literární. — Které jsou známky jeho literární revoluce? Odstranil i formální sentimentální titěrnost a nahradil tonem sebevědomým, mužným. Vymazal nemilodárnou kritiku obsahovou titěrnost, neopravdivost a romantism krásných plodů, které našel. Sám svou činnost (Obrazy z Rus, básně), dal příklad, jak má vypadat duchovní strava pro dospělé muže a hlavně: ukázel prstem na ruský realism, znaje Gogala, Puškinsa, Lermontova a jiné. "Poesie musí býti pravda", řekl. Tím všim K. Havlíček obrodil náš chatrný úhor tehdejší, zvýšil úroveň literární (požadavky) a když umřel roku 1856, odevzdal národu jiné písemnictví, než jaké je našel r. 1845.

Ale ještě ani to není Havlíček celý. Byl i v posledních právě letech Havlíčkova sláva rostla s tím, jak jsme ho líp a líp poznávali, byl i kritik a tvůrčí duch docházel zaslouženého umění, nejdůležitější stránka jeho významu nám všem — to se můžeme hlasitě přiznati — nebyla známa. Havlíček zbudoval nám velikou část národního programu. Teprve teď, když vychází nejnovější práce o Havlíčkovi, velikost Havlíčkova otevře se před námi, obrovská geniální postava jeho vyrůstá takřka ze země před našimi udivenými zraky. Takhle jsme Havlíčka neznali.

Havlíček jako buditel národní, jako veliký a znamenitý myslitel, jako spoluvůdce českého programu, býval dosud zastínován Fr. Palackým. Stalo se to snad tím, že Havlíček zemřel, nedočkal se konstituce a nezúčastnil se tedy před zraky živých lidí dalších bojů státoprávních. Přišel z očí, přišel z myslí. V zápase tom viděli jsme také postavy jiné, osoby dosud z části žijící a pro ně zapomínali jsme na dílo Havlíčkovo. Ustálil se zvyk říkati, že náš politický program zbudoval Palacký. Po vydání spisu prof. T. G. Masaryka: "Karel Havlíček, snahy a tužby politického probuzení"*) zvyk ten přestane, neboť poznáváme, jak velikým podřímkem na tvůrčování programu našeho je právě K. Havlíček, ano že jsou mnohé a dodnes živé otázky, které Havlíček nám vůbec sám formuloval, když k nim v denníku svém musil zaujmouti stanovisko.

O Havlíčkovi tedy proti starší tradici pozměňují se naše představy. Není nám již jen vzorem českého publicisty, uznáváme v něm reformátora ducha krásné literatury a hlavně vystupuje nyní ze tmy jeho dílo filosofické, národně-buditelské. Na tuto obrodní buditelskou práci Havlíčkova aspoň mělo by se dnes ukázat, když oslavujeme 40. ročníci jeho úmrtí. Ale je to pro krátký článek věc velice nesnadná. S Havlíčkem děje se jako se všemi neobyčejnými muži, že totiž snadněji jest napsati o nich velikou knihu, než krátký článek.

Havlíčkova činnost buditelská spadá do doby absolutní, do revoluce a do reakce. Bylo již na to významně poukázáno, že Havlíček ve všech těchto letech rozličných obdobích stál si důsledně, hotově, jako litý z ocele.

V starších úvahách a spisech o Havlíčkovi velice stručně bývá odhývána jeho práce v Pražských Novinách r. 1846—1848. V Třembovské výboru Havlíčkových spisů není vůbec ani jediného článku z Pražských novin. Křivda to a velká nesprávnost, neboť Havlíček již tehdy, až muž teprve pětadvaceti let, byl zralý a konal dílo neobyčejné. Neohroženost a romantism tehdejšího vlastenečství nabražoval silnou stravou pro rozumu české i srdce české, ke kterémuž úkolu se byl celý předchozí život věděl a knihami i životem (znalostí slovanského světa). Havlíček stává se tím od počátku mocným v slově i skutku; nevím, dočlali pověsmiti ta okolnost, že Havlíček je prvním spisovatelem našim, jenž začal psáti sebevědomým já, jako moc máje. Čtete jen úvodní slovo, jímž se uvádí v redaktořství 1. led. 1846.

Skoro všecky názory životní jsou u Havlíčka již v té době hotovy, neb dozrávaj. Stačí jen uvěsti seznam nejdůležitějších jeho článků z obou ročníků a částečně z r. 1848: Slovan a Čech, Co je národ, Co jsou Češi a co chtějí, Něco pro učitele a o učitelích, O významu Městňanek Besedy, Český bál, Co jest otec? Spis dra. Braunera o našich seláckých záležitostech, Potřeba průmyslové jednoty, Hlavní příčina bíd v Irsku, Daniel O'Connell, Poctivá vláda atd. atd.

Roku 1848 Havlíčkovi teprve narostla křídla. V revoluční době nejvýznamnější stránkou jeho práce je postavení mezi reakcionáři, a kteréhož stanoviska opřel se násilí, ale zase hlásal revoluci v hlavách a srdcích. ["Já vůbec jsem veliký nepřítel revoluce se zbraní a držím hlavně na revoluce ve hlavách a srdcích."] Vnitřní síla, vědomí a vzdělání, nejširší lidovost [demokratism], humanitní program český, naprostá veřejnost našeho konání ["Pravda se světla nebojí"], a ve všem důslednost — to byly asi hlavní vůdčí myšlenky Havlíčkovy, jakož se sám nazval [Slovan 1851] "nejúčinnivějším rozšiřovatelem mírného, povážlivého jednaní."

— Žádná moc tohoto světa, a byt se i s celým peklem spolčila, neudrží národ vzdělaný, ulechlý a statečný v poddanství, v otroctví.
— Přijde čas, že kule a pumy ustoupí hlasováním cedulkám.
— Dědictví mé poctivost a síla. Poctivost je nejlepší a jediné pravou politikou.
— Náboženství je nejvznešenější dědictví člověka.
— O každém, který se vám v politických a veřejných záležitostech za rádece nabízá, hleďte se vždy strany jeho domácího a privátního života přesvědčiti, je-li zachovalý muž.
— Kdyby každý jednotlivý člověk na tom místě, kde stojí, k dobrému se snažil: zajisté by se i celá země šťastného, stavu neminula.
— Chtějce býti dobří Slované, musíme napřed přestovati dobro svého vlastního kmene.

V těchto a takových výrocích Havlíčkových zračí se směr jeho práce a působení na český lid. Zásluhou jeho Národních novin jest, že před březnovou sektu vlasteneckou přeměnil za krátko v celý národ. Nemenší pak zásluhou, že podstatné části národního programu buď sám promyslel, buď Palackého program demokratizoval.

Ale nejslavnější knihou Havlíčkovo je Slovan, vydávaný od r. 1850 v Kutné Hoře za doby reakce [Thun, Schwarzenberg, Bach], protože v této době Havlíček zůstal samotným vůdcem národa, když vůdové jiní zmliki nebo se roztrátili. "Špatný voják, který hrdinsky smýšlil jen

v čas pokoje, když není nebezpečí. Pro trochu peněz [konfiskace, kauze] a pro kousek látky nemast se ještě pravda zamlčeti. Ten jest strasen, kdo sám v sebe důvěru stratil." Tak Havlíček napsal jednou o die toho i důsledně jednal. Ze strany radikálů prudké hlavy byly dílem v lálečích, dílem smělé jako pod zemí; ze strany Palackého všichni smikli a Palacký sám, takže si Havlíček sám připadal na politickém kolbišti jako Robinson Crusoe. Do této doby spadá hlavně Havlíčkova srážka s klerikalismem o pravé náboženství a Husovu reformu — výsledkem jejím jsou nepřekonatelné Epištoly Kutnohorské. S politikou Havlíčkovou mnozí souhlasili, i bierarchové i kněží. Ale jak začal ukázati, že absolutism církevní jest poduškou absolutismu světského, tu hned se mnozí od něho odvrátili. Ozvaly se zděšené výkřiky a zuřivě záští proti muži podřevacejícím při společenských řád, což se v historii naší opakuje od časů Husových. Pro nebezpečí hrozící od církve od Havlíčka odpadají mnozí víc než pro nebezpečí pronásledování vládního. Havlíček sám o tom vypravuje [časopis Slovan z roku 1851]: "Každý ví, že máme obyčej mnohem častěji než jiné politické časopisy vřemati si náboženských záležitostí — a od toho obyčej neohodíme také upustiti, ačkoli se přiznati musíme, že nám z toho mnohem více nepřijemnost povstalo, nežli z našich čistě politických článků. Poněvadž si velmi pilně věnujeme veřejného smýšlení, není nás také tajno, že leckterý jinak s námi v politických i národních věcech stejně smýšlel, přece se na nás časem svým pro některý, církevních věcí se týkající, článek rozhoršil. 'Kdyby jen nechal na pokoji kněžstvo! kněžstvo bude uraženo a opustí naši národní stranu, seslábneme!' atd., takové bývají, jak doslycháme, řeči mnohých vlastenců, kteří snad zcela tak smýšlejí o věcech těch jako my, jenom že nechtí, aby se to veřejně řeklo."

Byl-li Havlíček opuštěn již v Čechách, byl ještě opuštěněji, když se za ním zavřely ty kraje tyrolské. Když pak se r. 1855 vrátil do Čech se smrtelnou ranou v prsou, našel hluboké ticho všude, a to, když 29. července 1856 zemřel, stupňovalo se v ticho hřbitovní. Reakce nebyla jen u vlády, byla i v nás. Bylot málo mužů takových, jako byl Havlíček, — charakter, hrdina, mučedník!

První životopisec Havlíčkův [dr. Krása v 'Času' 1866] takto charakterizoval Havlíčka jako člověka: "Znaje zevrubně povahu národa svého mluvil k němu Havlíček slovy jadrnými, která jak ve městech tak v dědinách vděčného docházela ohlasu. Přidáme-li k nevšednímu nadání to-muto neuhonnou poctivost charakteru, již i sami protivníci jeho mileřadí uznávali, připomeneme-li dále i na důslednost, s kterouto západám svým věren zůstal, vysvětlíme sobě zajisté velmi snadno vděčnou úctu, v kteréžto národ náš chová památku jeho. — Jedno jest jisté: H. patřil k nejpoctivějším charakterům, kteří na dráze politické v Čechách kdy pracovali. Kdežto jiným otižadost a jiné ještě méně čistě důvody vůdcem i pravidlem byly, měl H. na zřeteli jen jeden cíl, k němuž s horlivostí vlasteneckou byl pracoval: osvětu i blahe národa svého. Pod tímto praporem pracoval, pod tímto praporem klesnul také. Sláva památce jeho."

Těmi slovy můžeme skončit i my. I my, ať osobního kouzla Havlíčkovy bytosti nepoznali jsme, jako tento někdejší spolupracovník jeho, z prací Havlíčkových vycitujeme dosud velikou onu opravdivost a pravdomluvnost, nepřátelství jeho ke všemu, co znělo na prázdno, tu "poctivost a sílu" Havlíčkovo!

Idaho! - Idaho!

V Market Lake, Idaho, zakládá se česká osada,

v širokém úloží při řece Snake, v kteréžto potoky soustavně zavodňovány jsou, tak že úrody jsou jisté každoročně, neboť ani sucha, ani mokra, ani reza, ani kroupy, ani jakákoliv jiná pohroma úrody nezasah.

Pravidelné výlety z Omahy, Neb., odbojají se v každých dvou a čtvrti úterek každého měsíce.

Ze Cedar Rapids vyjedou účastníci výletu tohoto den před tím.

Ceny jsou sníženy. Další správy podá ústně neb písemně Jos. Egermayer, oprávněný jednatel, Cedar Rapids, - - Iowa.

Přesvědčte se a nechybte. Následující krajane zde již zakoupi: Karel Estefák, Barclay, Tex., 80 akrů a 2 loty v Market Lake; Jos. Ledvína 240 akrů; Jos. Egermayer 80 akrů; Fr. Pánek 160 akrů; Jos. Kůča 160 akrů; Jos. Slouk 230 akrů a block ve městě; Ant. Mach, salon a 3 loty; Ant. Stuehlik 3 loty 6 akrů; F. Netz 1 lot ve městě. H.T.D-167

ZÁZRAČNÉ!!

praví každý, jenž navštíví

BEROUN

a vidí zdokonalení učiněné V JEDNOM ROCE.

Osadníci přicházejí ze všech stran. Nalezá se tu místo pro

STARÉ DOMOV

mladé, ženaté a svobodné muže. Ve skutečnosti každý může si tu pořídit

kdo si jej přeje. Dopíte si o mapy a cirkuláře. Budou vám zaslány zdarma. Adresujte:

James Kluzáka, 713 Pioneer Press Bldg., ST. PAUL, MINN. aneb na HOPEWELL CLARKE, por. komisař St. P. & D. R.R., St. Paul, Minn.

Učte se ANGLICKY!

Každý ví nejlépe sám o sobě, jaké velké výhody na něho čekají, když se anglicky brzy naučí. Nejlepší pomůckou k naučení se této důležitě řeči je Praktická škola anglického jazyka. Celé dílo toto vyšlo ve 12 číslech (celkem 370 stran velmi pěkného papíru) a stojí pouze \$2.00; 6 čísel \$1.25 a na jednotlivá čísla po 25c. Kdo se nyní přihlásí, dostane všechna čísla od počátku. Kdo stále odkládá učení se anglické řeči, ten se nikdy neuaučí. Proto si toto cenné dílo bezodkladně objednejte. Adresa: Ant. M. Soukup, 539 Throop St. Chicago, Illinois.

Navštívíte Omahu?

Jest-li ano, neopomeňte zastaviti se u prostředí Prahy u starého známého

J. Ondráčka,

1332 JIZ. 13. ul. který má pro vás vždy nejlepší Omazský ágr, importované koňanky i vína všeho druhu, jakož i dobré doutnky. Moje importované gránky jest jediné toho druhu ve městě. Zastavte se u mně a přesvědčte se 41. - 1r

Na prodej dobrý perstroj 13 koňanky, lásky, a druhé ruky, la stoc. Místě oddělení administrace Poř. Západa.